

Birinci Dünya Savaşı'nda Japonya ve Japon-Amerikan Savaşı'nın Temellerinin Atılması

Doruk AKYÜZ*

Öz: Birinci Dünya Savaşı, etki alanını genişletmek isteyen Japonya için bulunmaz bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Japonya, Avrupalı güçler birbirini yemekle meşgulken, pek çok sömürgeci gücün ilgi alanına giren Çin'i bir Japon etki alanına sokmak için harekete geçmiştir. Ancak girişimleri, savaşa (1917'ye kadar) dahil olmayan ve Çin'i bir ticaret ortağı olarak değerlendiren ve bundan dolayı da Çin'in toprak ve yönetim bütünlüğüne önem veren Amerika Birleşik Devletleri ile karşı karşıya getirmiştir. Japonya'nın Çin'i acımasızca baskı altına alması, Çin'in garantörlüğünü üstlenen Amerika ile olan ilişkilerini bir daha düzelmeyecek şekilde bozmuştur. Amerika'nın müdahalesi sayesinde Japonlar elde etmek istedikleri imtiyazların pek azını elde edebilmişlerdir. Bunun yanı sıra Amerika'nın dünya siyasetindeki etkisi yüzünden Japonya savaştan sonra diğer ülkelerle olan ilişkilerinde de giderek daha izole hale gelecekti. Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde Japonya hiç kuşkusuz savaş öncesine göre daha güçlü ve daha zengindi. Ancak ülkenin dış politikadaki konumu Japonya devlet aklının arzuladığından çok daha farklı bir noktadaydı ve Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı esnasındaki tutumu uzun vadede zararlı çıkmasına yol açacaktı.

Anahtar Sözcükler: Japonya, Amerika, Çin, 21 Talep, Rusya, Wilson, Militarizm

Japan in the First World War and Foundations of the Japanese-American War

Abstract: The First World War was evaluated as a great opportunity by Japan which had desired to expand its sphere of influence. While the European powers went at each other tooth and nail, Japan seized the opportunity to expand its sphere of influence into China, which was already in the area of interest of many colonial powers. However, Japan's actions encountered itself with USA, which wasn't part of the war (until 1917) and considered China as a trade partner and because of this, cared about China's territorial and governance integrity. Japanese merciless dominance over China irreparably damaged US-Japanese relations. Because of the US

---

* Tarih doktoru, E-posta: darkyuz@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-9551-2054; Makale Gönderim Tarihi: 29 Kasım 2021; Makale Kabul Tarihi: 1 Şubat 2022.

Önerilen Atıf: Akyüz, D., (2022), Birinci Dünya Savaşı'nda Japonya ve Japon-Amerikan Savaşı'nın Temellerinin Atılması, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 5(9), s.90-114.

intervention, Japan obtained fewer concessions than they expected. In addition to this, due to strong influence of US in world politics, Japan would become increasingly isolated in diplomatical dimension after the war. When the war was over, Japan was undoubtedly more powerful and richer than before the war. However, Japan's position in foreign politics was far different from what Japanese statesmen desired, and attitude of Japan during the First World War would prove harmful in the long run.

Keywords: *Japan, America, China, 21 Demands, Russia, Wilson, Militarism*

Giriş

Birinci Dünya Savaşı 1914 Ağustosunda patlak verdiğinde tüm taraflar savaşı coşkuyla karşılamıştı. Uzun süren sıkıcı gerginlik sürecinden sonra nihayet hesaplaşma zamanı gelmişti. Japonya, Avrupa'da uzun süreden beri yükselmekte olan tansiyonun dışında olmasına rağmen onlar da savaşı sevinçle karşılamışlardı. Japonya için Avrupa'nın tamamını içine alan bir savaş yayılmacı planların uygulamaya konması için bulunmaz bir fırsat anlamına geliyordu ki buna istinaden Japonlar Avrupalı güçleri hiç olmadığı kadar meşgul edecek olan bu savaşı "bin yılda bir karşılaşılabilecek bir fırsat" olarak tanımlamışlardı. (Dickinson, 1999: 80) Japonlar, Avrupalılar savaşıyla meşgulken kendini savunamayacak durumda olan Çin'e tüm isteklerini kabul ettirebileceklerini düşünüyordular.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde Japonya, dış politikada Batı diplomasisine gayet uyumlu ve uysal bir yol izlemekteydi. Japon devleti aklı nezdinde güvenlik, yayılmacılıktan önce geliyordu. Birinci Dünya Savaşı ise yayılmacı politikalar için mükemmel bir fırsat olarak değerlendirilmiş ve uysal dış politika terk edilmişti. Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı esnasındaki ana hedefi Çin'i belli oranda sömürge haline getirmektir. Aslen Japonlar ilk denemelerini 20 yıl önce yapmışlardı. Japonya 1894-1895 tarihlerinde Çin'e karşı giriştiği savaşta görkemli bir zafer kazanmıştı ve yapılan antlaşma ile Liaodong Yarımadasını alarak Çin'deki ilk köprübaşını elde etmişti. Ancak Çin diğer güçlerin de ilgi alanına girmektedir ve 1895 yılı Japonya gibi bölgesel güç olup olmadığı dahi tartışma konusu olan bir ülkenin Çin'den pay alabilmesi için erken bir tarihtir. Japonya o tarihte dış politikadaki uysal tutumunu terk edecek konumda değildi ve bundan dolayı kazanımlarını Fransa, Rusya ve Almanya'nın ortaklaşa verdiği ultimatomla terk etmek zorunda kalacaktı. Üçlü müdahale

sömürgeciliğin hiç de kolay bir iş olmadığını Japonya'ya öğretmişti. Avrupa'nın büyük güçlerini uzun bir süre meşgul edecek Birinci Dünya Savaşı ise 1895'te yarım kalan işi tamamlamak için Japonya'ya uygun fırsatı sunuyor gibi görünse de bu kez de karşılına Amerika çıkacaktı. Ancak Avrupa'ya gereğinden fazla odaklanan Japon karar alıcıları kendilerinden çok daha iyi bir jeopolitik konumda bulunan gerçek rakipleri Amerika'yı hesaplarının dışında tutacaklar ve dış politikadaki uysal tutumu terk ederek Çin'i sömürgeleştirmeye yönelik planlarını uygulamaya koyacaklardı. Bu tutum sadece Japonya'yı marjinalleştirmekle kalmayacak, Japon-Amerikan ilişkilerine de ciddi anlamda zarar verecekti.

Savaş sonrasında Japonya'nın dış politikadaki marjinal konumu daha da artacaktı. Japonya coğrafi konumundan dolayı Birinci Dünya Savaşı'nı gerçek anlamda hissetmemiş ve haliyle savaşın yıkımını da yaşamamıştı. Birinci Dünya Savaşı'nda yaşanan ölümler ve savaşın dehşeti, savaş sonrası uluslararası ilişkiler konjonktürünü şekillendiren temel unsur olmuştu. Savaşın galiplerinin, savaş sonrasında dış politikadaki tutumu, bir kez daha böyle bir yıkımın yaşanmaması için savaş ve yayılmacılık karşıtı bir yönde olacaktı. Başka bir deyişle Birinci Dünya Savaşı öncesinde ait sömürgecilik anlayışı terk edilecekti. Endüstriyel savaşın yıkımıyla yüzleşmemiş Japon toplumu ise bu bakış açısını anlamakta zorlanacak ve Japonlar Birinci Dünya Savaşı öncesindeki, yayılmacı bir anlayış ihtiva eden dış politikalarını değiştirmeyeceklerdi. Bu durum savaş sonrasında Japonya'yı dış politikada Batı diplomasisine (galipler nezdinde) hem zıt hem de hırçın bir konuma getirecek ve Birinci Dünya Savaşı'na nazaran daha da marjinalleştirecekti. Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren başlayan bu süreç, Japonya'yı kaçınılmaz olarak Amerika ile karşı karşıya getirecek ve nihayetinde Japonya'nın büyük bir yıkıma uğramasıyla sonuçlanacaktı.

Bu çalışma genel olarak birbiriyle bağlantılı iki konuda neden-sonuç ilişkisi kurarak inceleme amacı gütmektedir. İlki Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı'na yaklaşımını, savaştaki rolünü ve savaşın sonuçlarının Japonya üzerindeki etkilerini değerlendirmek, ikincisi ise İkinci Dünya Savaşı dâhilinde gerçekleşecek olan Japon-Amerikan savaşına giden sürecin temellerinin atılmasını ortaya koymaktır.

Birinci Dünya Savaşı'na Giden Süreçte Japon-Amerikan İlişkileri

Japonya 20. yüzyıla hızlı bir giriş yapmıştı. 1902 yılında İngiltere ile ittifak kurarak Batılı bir gücün doğrudan desteğini almış, 1905 yılında da uzun zamandan beri çekişme halinde olduğu Rusya'yı yenilgiye uğratarak bölgesel bir güç olarak Batılı büyük güçlerin masasında oturmaya hak kazanmıştı. Rusya'ya karşı kazanılan zafer Japonya'yı Uzak Doğu'nun bir numaralı gücü haline getirmişti ve bu noktada Japonya'nın yeni rakibi Amerika olmuştu. (Peattie, 1984: 87) Birinci Dünya Savaşı bu rekabeti resmiyete dökerek ve tarafları potansiyel düşman haline getirecekti.

Japon-Amerikan rekabetinin temelinde Çin yatmaktaydı. Çin, Japonya için olduğu kadar Amerika için de özel bir konuma sahipti. Amerika sömürgesi olmayan bir büyük gücü ve Çin, Amerika'nın dış ticaretinde hayati bir pozisyona sahipti. Amerika'nın 1898'de İspanya'ya karşı kazandığı zaferden sonra Filipinleri elde etmesiyle Çin, Amerika için çok daha önemli bir konuma gelmişti. Amerika, Çin'i sömürgeleşmekten korumak için 1899 yılında "Açık Kapı Doktrini"ni ilan edecekti. Buna göre Amerika büyük güçlerin Çin'de etki alanlarına sahip olmalarına karşı çıkıyor ve tüm güçlerin eşit şartlar altında, herhangi bir gümrük ayrıcalığına sahip olmadan Çin ile ticaret yapması gerektiğini savunuyordu. Amerika yaptığı deklarasyonla sömürgecilik tehlikesi karşısında Çin'in gardiyanı rolünü üstlendiğini ilan etmekteydi. Açık Kapı Doktrini (her ne kadar daha sonra delinecek olsa da) diğer güçler tarafından da onaylanmıştı.

Japonya, Çin'e potansiyel bir sömürge gözüyle bakmasına rağmen Açık Kapı Doktrini'ni desteklemekteydi. 1895'te Japonya'nın Çin'i kontrol altına alamayacağı kesinleşmişti. Eğer Çin Japon kontrolüne girmeyecekse başka bir gücün de kontrolüne girmemeliydi. Çin'i kolonileştiren bir gücün Japonya'ya denizden sınırı olacaktı ve böyle bir güç pekala Japonya'ya da sıçramayı deneyebilirdi. Bu açıdan Avrupa'nın hükmetmediği, ayakları yere basan bir Çin, güçsüz ve içinde kaos barındıran bir Çin'e göre Japonya'nın tercihiydi. (Davidann, 2007: 43-44) Japonya bunu tek başına sağlamaya muktedir değildi ama Amerika diğer büyük güçleri Çin'den uzak tutabilecek bir gücü.

Rus-Japon Savaşı'ndan sonra Yamagata Aritomo gibi yönetimde söz sahibi olan ordu kökenli Alman taraftarları artık İngilizlerle olan

ittifakın gerekliliğine dair inançlarını kaybetmişlerdi. İngiliz desteği 1895 müdahalesinin bir daha yaşanmaması için alınmıştı ve Rusya'nın yenilgiye uğratılmasından sonra bu gereklilik ortadan kalkmıştı. Rusya'nın Çin'deki kolonilerinin ele geçirilmesiyle ittifak Japon nezdinde amacını yerine getirmiş oluyordu. Güney Mançurya'da elde edilen imtiyazlardan sonra Çin'deki Japon çıkarları Amerika ile çakışmaya başlamıştı. 1905'ten itibaren Yamagata başta olmak üzere devlet aklına yön veren hatırı sayılır bir kesim Japonya'nın yeni baş rakibinin Amerika olduğunu düşünüyordu ve bu rekabette İngilizlerin desteğini alamayacaklarını biliyorlardı. Bu yüzden Yamagata'nın başını çektiği grup İngiltere yerine Amerika ile yapılacak bir savaşta ya da uluslararası arenada Almanya'nın veya Rusya'nın desteğini almayı hedefleyeceklerdi. Japon karar alıcıları için Rusya artık Uzak Doğu'da Japonya için bir tehdit değildi ve ilişkiler düzeltilebilirdi. 1907-1912 tarihleri arasında Japonların inisiyatif almasıyla Rusya ile üç adet antlaşma imzalanmış ve Mançurya ile Moğolistan'da nüfuz alanları paylaşılmıştı. (Dickinson, 1999: 37)

Amerikalılar için de Japonya Rus-Japon Savaşı'ndan sonra şüpheli bir konuma geçmişti ve Japonya'ya oranla ikili ilişkilerde daha sert adımlar atmaktalardı. Japonya'nın Rusya gibi büyük bir gücü devirmesi, militarist söylemlerinde etkisiyle dünya genelinde Japon Ordusu'nun gücünün abartılmasına ve Japon toplumuna fanatizm atfedilmesine yol açmıştı. Vatanı için her şeyi göze alabilecek Japon imajı takdir topladığı kadar korkuya da yol açmaktaydı. Bu korku 1905 sonrasında Amerika, Kanada ve Pasifik'te ki diğer İngiliz kolonilerinde Asyalı göçmenlere karşı olumsuz bir şekilde yansımıştı. Japon tarihine atfedilen militarizmin ve fanatizmin yarattığı korku Japonları anti-göçmen hareketlerinin odağı haline getirecekti. (Davidann, 2007: 25) Özellikle Amerika'da Japonya'nın Filipinlere ya da Hawaii'ye saldıracağı veya batı kıyısına asker çıkartacağına dair yaygın iddialar vardı. (Edgerton, 1997: 223-225) Çok sayılır sayıda Amerikalı Japon göçmenlerin arasında kılık değiştirmiş askerlerin olduğunu düşünüyordu. Bu öncü birlikler Japonya'nın Amerika'ya saldırması durumunda Tokyo'dan aldıkları emirleri çekinmeden yerine getireceklerdi. Bu bakış açısı komik gibi görünse de militarist Japon propagandası da benzer şeyler söylemekteydi. (Harries, 1991: 97)¹ Yükselen faşizm Birinci Dünya Savaşı öncesinde Japon-Amerikan

¹ Modern Japonya'ya militarizm Almanya'dan gelmiş olmasına rağmen Amerikalılar Japonya'daki militarizmi tarihlerine atfederek feodal olarak değerlendiriyor ve Almanya'daki militarizmden ayrı tutuyorlardı. (Davidann, 2007: 25)

ilişkilerine gölge düşürmüştü ancak Japonya, Amerika'yı protesto etmekten başka bir şey yapmamıştı.

Savaş Öncesinde Japonya'daki Siyasi Durum

Japonya Birinci Dünya Savaşı'na girdiği yıllarda siyasi krizlerle çalkalanmakta ve hükümetler kısa süre içinde değişmekteydi. 1868'de gerçekleşen Meiji Devrimi ile feodal sistemin sonu gelmiş olsa da yönetim devrimin başını çeken iki samuray klanı olan Satsuma ve Çoşu'nun tekelinde kalmıştı. Japonya görünürde seçimlerin olduğu, anayasal yönetime sahip bir ülkeydi. Pratikte ise bu iki klandan gelen ve Genro adı verilen siyasi elitler ülkedeki yegane karar alıcılarıydı (Yamagata Aritomo Çoşu Klanı'na mensuptu ve Genro'nun bir numaralı üyesiydi). Seçilen partinin bütçe onaylamaları haricinde yönetimde ciddi bir söz hakkı yoktu. Başbakanlar Genro tarafından atanmaktaydı. Atanan başbakan ya Genro üyesi (çoğu zaman dönüşümlü olarak Satsuma ve Çoşu arasından bir kişi seçilmekteydi) ya da Genro'nun himayesinde bir kişi oluyordu. Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar atanan başbakanların tamamı seçilen parti ile bir bağlantısı olmayan kişilerden seçilmişti. Haliyle bu otokratik sistemin pek çok muhalifi bulunmaktaydı ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar ardı ardına çıkan siyasi krizler Genro'ya muhalif kimselerin elini güçlendirmişti. Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce donanma ile iş yapan Siemens firmasının bazı amirallere rüşvet verdiğinin orta çıkması üzerine Satsumalı Başbakan Amiral Yamamoto Gonnohyoe istifa etmek zorunda kalmıştı (donanma Satsuma'nın kontrolündeydi). Krizin büyümesi üzerine Genro kendilerine bağlı olmayan bir başbakanı, Okuma Şigenobu'yu atamaya mecbur kalmıştı. Birinci Dünya Savaşı başladığında da başta Okuma'nın kabinesi bulunuyor olacaktı. (Jansen, 2000: 496)

Okuma yetmiş yaşını geçmişti ve bunama belirtileri göstermeye başlamış bir kişi olarak güçlü bir siyasi figür değildi. Okuma kabinesinin iktidarı boyunca Dış İşleri Bakanı Kato Takaaki (kendisi aynı zamanda iktidar partisi *Doşikai'* nin lideriydi) asıl sözü geçen kişi olacaktı. Kato, Genro'nun en katı muhaliflerindendi ve Genro'yu olabildiğince karar alma mekanizmasının dışında tutmaya çalışıyordu. Dış işleri bakanlığı sömürgeci bir güç olma amacı güden Japonya'nın en kritik pozisyonlarından biriydi. Japon dış politikasını ve ulusal çıkarlarını en iyi yöneten kişi pekâlâ Japonya'yı kontrol eden kişi haline gelebilirdi. Bu açıdan Birinci Dünya Savaşı Kato için Satsuma-

Çoşu kliğinin gücünü kırma yolunda bulunmaz bir fırsattı. (Dickinson, 1999: 81, Nish, 2002: 87-88)

Kato otoriter Alman sistemini savunan Genro'nun aksine İngiliz parlamenter sisteminin savunucusuydu. İngiltere'de olduğu gibi diplomasi konusunda dış işleri bakanlığının tekel olması gerektiği görüşündeydi. Emperyalizm konusunda da İngiltere'yi örnek almaktaydı ve nihai hedefi Japonya'yı Asya'nın İngiltere'si haline getirmektir. Pan-Asyacı Genro'nun aksine Çin'e basit bir sömürge gözüyle bakıyordu ve yine Genro'nun aksine İngilizlerle olan ittifakın devamlılığını Japonya için hayati olarak değerlendirmekteydi. (Dickinson, 1999: 36-37, 246-247, 250)

Japonya'nın Almanya'ya savaş ilan etme kararını alan kişi Kato olmuştu. Meiji anayasasında başbakan haricindeki tüm bakanların yetkileri ve sorumlulukları açıkça belirtilmiş olmasına rağmen otoritesi kaçınılmaz olarak imparatorla çakışacağı için başbakanın yetkilerine yer verilmemişti. (Jansen, 2000: 417) Kato bu otorite boşluğunu fırsat bilerek Genro'nun onayını almadan kabineyi toplamış ve savaş kararını aldırmişti. Japon karar alıcıları arasında İngiltere tarafında savaşa girmek konusunda bir fikir birliği olsa da (eğer Kato elini çabuk tutmasaydı savaşa girme kararı hiç kuşkusuz Genro tarafından alınacaktı) Genro'nun bu kadar önemli bir olayda yok sayılması açık bir meydan okumaydı. Genro'nun bir numaralı adamı ve Japonya'nın tartışmasız en güçlü kişisi olan Yamagata Aritomo bu aşağılamayı asla unutmuyacaktı. Kato'nun acele etmesinin bir diğer sebebi de ittifakın devamlılığı için İngiltere'nin ricasına hemen karşılık vererek kayıtsız şartsız müttefiklerinin yanında olduklarını vurgulamaktı. (Dickinson, 1999: 28, 61-63, Nish, 2002: 95)

Japonya'nın Savaşa Girişi: Alman Pasifik Kolonilerinin İstilasası

Kaiser II. Wilhelm Weltpolitik doktrinini hayata geçirmek için Çin'de ve Pasifik'te bir takım koloniler elde etmişti. Bu kolonilerin ele geçirilmesi ve Alman Donanması'nın Pasifik'teki varlığına son verilmesi Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı'na giriş sebebini oluşturacaktı. Almanya'nın Pasifik'teki en önemli kolonisi olan Şandong Yarımadası'nda bulunan Çingdao 1898 yılında Çin hükümetinden kiralanmıştı ve Alman Pasifik Filosu'nun ana üssü görevini görmekteydi. Weltpolitik deklere edilmeden önce, 1885 yılında Pasifik'in ortalarında bulunan Mikronezya Adalarındaki

İspanya'ya bağlı Marshall takımadaları satın alınmıştı. Mikronezya'da bulunan diğer İspanyol adaları da 1899'da satın alınacaktı. Gerek adalar gerekse Çingdao'nun yegâne önemi Alman Pasifik Filosu'na hareket kabiliyeti kazandırmaktı ve Birinci Dünya Savaşı başladığında bu bölgelerin tamamında Almanların askerî tesisleri bulunmaktaydı. (Peattie, 1992: 34-36)

Savaş başladığında Japonya'da hatırı sayılır çoğunlukta bir grup Almanya'nın kısa süre içinde Paris'e gireceğini ve savaşı Almanya'nın kazanacağını düşünüyordu. Yamagata, İngiltere ile olan ittifaka uzun zamandan beri değer vermeyen bir kişi olarak bu fikrin başını çekenlerdendi. (Dickinson, 1999: 38) Ancak bu grup Kato'nun erkenden Alman kolonilerine saldırıp ele geçirme fikrine de karşı çıkmamıştı. Şandong önemli bir hedefti ve Japonya'nın eline bir daha böyle bir şansın geçmeyeceği konusunda herkes hemfikirdi. Savaş bittikten sonra İngiltere ile olan ittifak bahane edilerek Almanların bir şekilde gönlünün alınabileceğini düşünülüyordu. (Dickinson, 1999: 38)

Japonlar daha savaşa girme niyetlerini İngilizlere açıklamadan Dış İşleri Bakanı Edward Grey Japonya'nın savaşa girmesini istemişti. İngilizler, Avrupa'da bulunan Alman savaş gemilerinin korkusundan Pasifik'e ve Hint Okyanusu'na yeteri kadar gemi gönderemiyorlardı. Japonlar da büyük donanmalarıyla Pasifik'teki İngiliz kolonilerinin gardıyanı rolünü ve Alman varlığını sona erdirme görevini üstlenmeyi seve seve kabul etmişlerdi. (Dickinson, 1999: 77-78)

Japonya 23 Ağustos tarihinde, Avrupa'da çatışmaların başlamasından neredeyse bir ay kadar sonra Almanya'ya savaş ilan etti. Ağustos sonunda Çingdao Limanı İngiliz gemilerinin de desteğiyle denizden abluka altına alınmıştı ve 31 Ekim'de başlayan kuşatma sonrasında altı hafta içinde 4000 asker tarafından savunulan şehir düşmüştü. Çingdao, Şantung bölgesinin küçük bir kısmını oluşturmaktaydı ve Japonlar Şantung bölgesinde Almanların yaptığı demiryolu hattı üzerindeki bölgeyi daha şehir düşmeden ele geçirerek niyetlerini açıkça belli etmişlerdi. (Lowe, 2004: 164, Nish, 2002: 97-98) Pasifik'teki Alman kolonilerinin ele geçirilmesi ise 1914 sonunu bulacaktı.

21 Talep

Çin'deki Alman varlığı sona erdirildikten sonra Kato hiç vakit kaybetmeden ana hedef olan Çin'e odaklandı. Artık "bin yılda bir

karşılaşılacak olan fırsat"ın gerçek anlamda değerlendirilme zamanı gelmişti. Birinci Dünya Savaşı Asya'dan uzakta tüm hızıyla devam ederken uzun zamandan beri Çin üzerine hedeflenen emperyal planlar yürürlüğe konacaktı. Kato 21 Talep adı altında, beş gruptan oluşan taleplerini Çin'e sunmuştu. Bu taleplerin ilk dört gruba ait olanları büyük ölçüde Japonya'nın zaten var olan haklarının uzatılması (demiryolu yapımı, madenlerin işletilmesi vs.) üzerine kuruluydu. Bu maddeler - 1923 yılında kira sözleşmesi dolacak olan Port Athur'un sözleşmesinin uzatılması gibi - Japonya için hayati olarak değerlendirilen ama büyük ölçüde diğer güçleri pek alakadar etmeyen konular üzerineydi. Ancak beşinci grup genel olarak Japonya'nın Çin üzerindeki kontrolünü arttıracak maddeler içermesi sebebiyle diğer güçleri pekala alakadar ediyordu. Çin'in tek başına Japon taleplerine direnme şansı yoktu. Kato Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı karambolu fırsat bilip, oldubittiye getirerek talepleri kabul ettirebileceğini düşünmekteydi. (Lowe, 2004: 167)

21 Talep'in ilk grubu Japonların Almanlardan ele geçirdiği topraklardaki ikamet, ticaret ve demiryolu yapım haklarının onaylanması ve başka bir güce verilmemesinin garantilenmesi üzerineydi. İkinci grup Japonya'nın Rus-Japon Savaşı'ndaki kazanımlarının garantiye alınması ve İç Moğolistan'ın kontrolü üzerine kuruluydu. Japonlar savaştan sonra Güney Mançurya'da Rusların Çin'den kiraladıkları bölgeleri, demiryolu yapım ve işletme, maden arama ve işletme haklarını ele geçirmişti ama bu kazanımlar bir antlaşma ile Çin'e onaylatılmamıştı ve bu kira sözleşmeleri on ila yirmi beş yıl içinde sona erecekti. Rus-Japon Savaşı sonrasında Japonya Güney Mançurya'da ayrıcalıklı bir konum elde etmişti. 21 Talep ile bu bölge resmen Japon etki alanı haline gelecekti.

Rusya 1913 ve 1914'te Çin'den Dış Moğolistan üzerinde ekonomik tekel kurma haklarını elde etmişti. İkinci grubun diğer maddelerinde Japonya aynı hakları Çin Seddi'nin kuzeyi boyunca yer alan İç Moğolistan için talep etmekteydi.

Üçüncü gruba ait maddeler İngiltere'nin ekonomik etki alanında olan Yangçe Vadisi'ndeki bir takım kömür ve demir madenlerinin kontrolü üzerineydi (İngilizlerin onayı önceden alınmıştı). 1912'de Yangçe'deki madenlerin Japon-Çin ortaklığıyla işletilmesi vaadiyle Çin'e kredi verilmişti. Ancak Çin Başbakanı Yuan 1914'te demir madenlerini millileştirmeye karar vermişti. Üçüncü grup maddeleri

bunun önüne geçmek ve madenler üzerindeki kontrolün garantisini sağlamak üzerine kuruluydu.

Dördüncü grup Çin kıyılarında bir bölgenin herhangi bir dış güce verilmeyeceğinin garantisi ve Japon kolonisi olan Farmoz Adası'nın (bu günkü Tayvan) hemen karşısındaki Fujian bölgesinin ekonomik kontrolünün Japonya'ya devri üzerineydi. Amerika 1900 yılında bu bölgede donanma üssü kurmak istemiş ama Çin'den gerekli olan izni alamamıştı. Yabancıları Çin kıyılarında donanma üsleri kurma çabaları Japonlar tarafından (doğal olarak) güvenlik sorunu olarak değerlendirilmekteydi. (Dickinson, 1999: 87-89, Nish, 2002: 98-99)

Krizi tetikleyecek olan beşinci grup ise Yangçe Vadisi'nde demiryolu yapım haklarının verilmesi (İngilizlerin onayı alınmamıştı), belli bölgelerde Çin-Japon ortaklığında bir polis gücünün kurulması ve Çin'in Japon kontrolünde silahlandırılması (antlaşma silahların en az yarısının Japonya'dan satın alınmasını içeriyordu), Çin hükümetine ekonomik, askerî ve siyasi danışmanların gönderilmesi üzerine kuruluydu. Yedi madde içeren bu grup diğer grupların aksine "talep" olarak değil -muhtemelen aşırı içeriğini yumuşatmak amacıyla- "dilek" olarak sunulmuş ve diğer grupların aksine gizli tutularak Başbakan Yuan'dan maddeleri medyaya ve diğer güçlerin temsilcilerine sızdırmaması istenmişti. (Sôchi, 2014: 191-192, Nish, 2002: 99)

21 Talep genel olarak kaba bir diplomatik hamleydi. Herhangi bir dolaylı yol izlenmeden, sadece zamanlamanın doğruluğuna güvenerek yapılan ve Çin'in güçsüzlüğü ve yalnızlığından en üst düzeyde faydalanmayı hedefleyen bir girişimdi. 21 Talep'in içerdiği maddeler Amerika'nın Açık Kapı Doktrini'ni ihlal ediyor olsa da büyük ölçüde Çin'in diğer güçlere de zaman içinde sunduğu ayrıcalıklardı. Ancak sergilenen tutum başlı başına bir aşağılamaydı ve Çin toplumundan beklenmedik bir tepki görecekti.

Kato I-IV gruplarının içerdiği maddeleri Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Grey'e onaylatmıştı. Antlaşma metni Çin'e sunulmadan önce I ila IV. gruplar tekrardan İngiltere ve Rusya'ya onaylatılmıştı. (Sôchi, 2014: 204) Kato beşinci grubun da antlaşma imzalanana kadar gizli kalacağına güvenerek 21 Talep'in herhangi bir dış müdahale gelmeden imzalanacağını düşünmekteydi. Ancak Başbakan Yuan boyun eğmemiş ve dış güçlerden yardım almaktan başka çaresi olmadığı için antlaşmanın gizli maddelerini basına ve

diğer güçlerin temsilcilerine sızdırmıştı. Çin hakkında Batı'lı güçlerden daha pervasız emperyalizm sergileyen Japonya'ya karşı uzun süreden beri biriken bir öfke olduğu için Çin toplumundan da oldukça sert bir tepki gelmişti. (Nish, 2002: 100-101)

Çin ne kadar sertçe direnirse dirensin tek başına Japonya'ya direnme şansı yoktu ama Yuan'ın umduğu gibi İngiltere ve Amerika duruma müdahale edecekti. İngiltere Japonya'yı sertçe kınayarak ittifak koşullarına uymasını talep etmiş, Amerika ise Çin'e dayatılan antlaşmayı kabul etmeyeceklerini beyan etmişti. Beşinci grup başlı başına sorun çıkarmaya yeterliyken maddelerin gizli tutulması olaya tuz biber ekmiş ve normal şartlarda Çin'in kabul etmekten başka şansı olmadığı diğer grupları da tehlikeye sokmuştu. Antlaşmanın I-IV grupları arasında sınırlı kalması durumunda muhtemelen antlaşma kısa sürede imzalanacaktı. Ancak beşinci grup görüşmelerin uzamasına yol açmış ve Japonya ile Çin'i savaşın eşğine getirmişti. Eğer diretilmesi durumunda muhtemelen Çin 21 Talep'i kabul edecekti ama hiç kuşkusuz bunun çok ağır bedelleri olacaktı ki İngiltere açıkça Japonya'nın Çin'le savaşa girmesinin aralarındaki ittifaka zarar vereceğini belirtmişti. Sonuç itibariyle Genro'nun da araya girmesiyle (Kato'yu geri adım atmamaya zorlayan pek çok milliyetçi grup vardı ve bu grupları ancak Genro dizginleyebilirdi) beşinci gruptan vazgeçilmiş ve Çin'in diğer maddeleri imzalamasını talep eden bir ultimatom (İngiltere'nin onayıyla) sunulmuştu. Japon-Çin savaşının önüne geçmek isteyen İngiltere ultimatomu protesto eden Amerika'yı ve Çin'i ikna ederek antlaşmanın imzalanmasını sağlamıştı. (Lowe, 2004: 168-171, Nish, 2002: 101-102)

Japonya'nın antlaşmadan kazanımları kaybettiklerinin yanında oldukça sığ kalmaktaydı. Japonya'nın diplomatik arenadaki itibarı sarsılmış, İngiltere ile olan ittifakı tehlikeye girmiş ve Amerika'nın gözünde bir tehdit olduğu kesinleşmişti. Çin toplumu bu aşağılamayı hiçbir zaman unutmuyarak antlaşmanın imzalandığı 9 Mayıs günü "milli aşağılanma günü" olarak ilan edilmişti. Amerika Japonya'nın kazanımlarını hiçbir zaman onaylamamıştı ve savaştan sonra Çin'e, yapılan antlaşmanın revize edileceği sözü verilmişti (söz tutulmadı). (Harries, 1991: 114-115)

Günümüzde Kato'nun neden beşinci grubu Çin'e dayattığı hala tartışma konusudur. Bu soruya verilen en makul cevap ordunun ve milliyetçi grupların baskısıdır. (Sôchi, 2014: 193-194) 21 Talep Japonya'nın yutamayacağı kadar büyük bir lokmaydı. Antlaşma,

savaş esnasında oldubittiye getirilerek Çin'e kabul ettirilmiş olsa dahi savaştan sonra antlaşmanın tekrardan gözden geçirileceği ve Japonya'nın güvenilirliğinin sarsılacağı barizdi. Nitekim 1895'te büyük güçler Japonların hakkıyla elde ettiği çok daha az kazanımı ellerinde tutmalarına izin vermemişlerdi. Genro, Çin'e yapılan yayılmacı hareketi savunsa da bu aşırı talepleri hiçbir zaman desteklememişti ve krizin doruk noktasında araya girerek Japon siyasetinde hala kritik bir rol oynadığını tekrardan hatırlatacaktı. Kato'nun Dış İşleri Bakanlığı'na geldiğinden beri sergilediği başına buyruk tutum her ne kadar Genro'nun otoritesini sarsmış olsa da 21 Talep krizi Kato'nun ve Okuma'nın istifa etmesine yol açarak kontrolün tekrardan Genro'nun eline geçmesini sağlamıştı. (Nish, 2002: 103-104)

21 Talep krizinden sonra savaş boyunca Japonlar Çin üzerinde doğrudan başka bir girişimde bulunmamış, savaştan önce yaptıkları gibi çeşitli siyasi grupları destekleyerek ve finansal destek sağlayarak Çin üzerindeki nüfuzlarını arttırmaya çalışmış ve çoğu zaman tatmin edici olmayan sonuçlar almışlardı.

Sibirya Operasyonu

21 Talep krizi sonucunda Amerikalıların şüpheleri ortadan kalktığı gibi Japonların da şüpheleri ortadan kalkmıştı; Amerika, Japon çıkarları önündeki en ciddi engeldi. Bu sebeple Kato'nun istifasının hemen ardından Yamagata, Amerika'ya karşı destek arayışına girerek tekrar Rusya ile ittifak kurma girişimlerine başlamıştı. Rus-Japon savaşından sonra Japonya'nın Rusya ile olan ilişkileri giderek düzelmesine rağmen Rusya'nın savaşta fazlasıyla aşağılanmış olması ittifak önündeki ciddi bir engeldi. Sonuç itibarıyla iki ülke arasında ittifak kurulamasa da 1916 yazında Japonların istediklerini kısmen elde ettikleri bir antlaşma (Rus-Japon Savaşı'ndan sonra imzalanan dördüncü dostluk antlaşması) imzalanmıştı. Yapılan antlaşmaya göre Japonya Rus Uzak Doğusu'nun güvenliğini garanti ediyor ve Sibirya'da bir ayaklanma yaşanması durumunda asker göndermeyi taahhüt ediyordu. Rusya da buna karşılık olarak Amerika'nın ve İngiltere'nin Çin'de (sadece Çin'de) Japon çıkarlarını tehdit etmesi durumunda Japonya'ya destek olacağını antlaşmaya eklenen gizli bir madde ile taahhüt etmişti. (Dickinson, 1999: 140-144, Nish, 2002: 107-109)

Japonlar Rus desteği ile ellerinin güçlendiğini düşünseler de yapılan antlaşmanın ömrü Bolşevik Devrimi'ne kadar sürecekti. Lenin diğer ülkelerle yapılan gizli antlaşmalarla birlikte Japonya ile yapılan gizli antlaşmayı da ifşa ederek Japonya'yı uluslararası arenada rezil etmiş ve Japonya'yı Amerika ve İngiltere'nin nezdinde 1915'ten daha kötü bir duruma sokmuştu. Ancak Bolşevik devriminin yarattığı kaos Japonya için beklenmedik bir fırsat da doğuracaktı: Japonya Rusya'nın Uzak Doğu topraklarını kontrol altına alabilir ve bu şekilde Çin'de kaçırılan fırsatlar amorti edilebilirdi. (Dickinson, 1999: 181-182)

1917 yılına gelindiğinde Avrupa'daki savaşa katılan ülkelerin seferberlik programlarını inceleyen Japon askerî düşünürleri Japonya'nın kesinlikle bu tipteki bir savaşa hazır olmadığı kanaatine varmışlardı. Artık büyük güçler arasındaki bir savaşın yürütebilmesi için muazzam boyutta kaynak gerekliydi ve Japonya'nın kendi kaynaklarıyla topyekûn savaşa girmesi söz konusu dahi olamazdı. Çin, Japon Ordusu'nu besleyecek yeterli kaynağa sahip gibi görünse de 21 Talep krizi Japonya'nın Çin kaynaklarına erişimin belli bir sınırı olduğunu göstermişti ve Japonlar bu sınırı fazlasıyla zorlamışlardı. Bolşevik Devrimi sonrası Rus Uzak Doğusu ise kolay ve meşru bir hedef gibi görünüyordu ki zaten Japonlar Rusya'ya asker gönderme kararını açıklamadan önce Amerika ve İngiltere Rusya'ya yapılacak olan müşterek harekâta Japonya'nın da katılmasını talep etmişlerdi. Bu gelişmeler topyekûn savaş plancılarının yüzlerini Rus topraklarına çevirmesine yol açmıştı. Genelkurmay hedefini Rus Uzak Doğusu'nda Japon kontrolünde tampon bir bölge kurmak olarak belirlemişti. Bu şekilde kukla ülkenin doğal kaynakları Japonya'ya aktarılırken Rusya'nın gelecekte Japonya'yı tehdit etme ihtimalinin de önüne geçilmiş olunacaktı. (Drea, 2009: 141, Harries, 1991: 120-122)

Sibirya'ya düzenlenecek olan operasyon Japon siyasetinde militaristler için kötü bir zamana denk gelmişti. Savaşın yarattığı enflasyonun gıda fiyatlarına yansması yüzünden ancak ordunun müdahalesiyle bastırılabilir eylemlerle sonuçlanmıştı. Ordu siyasetteki ağırlığından dolayı baş sorumlu olarak değerlendirilmekteydi ve 1918 yılına gelindiğinde toplum nezdinde ki prestiji oldukça düşmüştü. Eylemler sonucunda Yamagata'nın kontrolü altındaki Terauçi hükümeti istifa etmiş ve Yamagata tansiyonun düşmesi için liberal görüşlü Hara Takaşi'yi başbakan olarak atamıştı. Hara seçilen *Seiyukai* Partisi'nin lideri olarak Japon tarihindeki ilk parti hükümetini kurmuştu. Sibirya operasyonuna

karşıydı ve meclis görüşmelerinde gerek gönderilecek asker sayısını, gerek işgal edilmesi planlanan bölgeyi, gerekse operasyona ayrılacak olan bölgeyi elinden geldiğince sınırlamaya çalışacaktı. (Dickinson, 1999: 200) *Seiyukai* Hükümeti ile ordu arasında bir fikir birliği yoktu. Hükümet dış politikada büyük güçlerle olan ilişkilerine önem verirken generallerin amacı orduyu topyekun savaşa hazır hale getirmektir. Sonuç itibarıyla İmparatorluk Japonya'sında pek çok kez görüldüğü gibi ordu bir kez daha hükümetten bağımsız davranacak ve meclis kararlarını elinden geldiğince esnetmeye çalışacaktı. (Harries, 1991: 122-123)

İlk başta işgal edilmesi planlanan alan Vladivostok'tan Amur Nehri kıyısındaki Habarovsk şehrine uzanan küçük bir bölgeyken Japon Ordusu Baykal Gölü kıyılarına kadar uzanacaktı. Meclis başta 12.000 askerin gönderilmesine onay veriyse de Sibiryadaki asker sayısı zaman içinde 70.000'i bulmuştu (genelkurmayın göndermeyi istediği asker sayısı 250.000 kadardı, hedeflenen bölge ancak bu kadar büyük bir güçle kontrol altına alınabilirdi). Bu rakam İç Savaş'a müdahale eden diğer dış güçlerin askerlerinin tamamından (24.000) oldukça fazlaydı. Japonlar Amiral Kolçak ve Kazak lider Semenov gibi Beyaz Ordu önderlerine verilen silah ve mali destekte de bulunmuşlardı ve bu şekilde savaşa dolaylı yoldan katılımları da müdahil olan diğer güçlerden daha fazlaydı. Japon Ordusu 1918 yılı sona ermeden hedeflerine ulaşmıştı. 1920 ortalarında da Japon şirketleri 50.000 Japon yerleşimciyle birlikte Rusya'ya gelerek Japon Ordusu'nun kontrolü altında olan bölgelerin de ötesinde bir alanda, Beyaz Ordu'nun kontrol ettiği bölgelerde faaliyet göstermeye başlamıştı. (Harries, 1991: 123-125)

Sibiry operasyonu genelkurmaylığın beklediği gibi gitmemişti. Kızıl Ordu yenilgiye uğratılmadığı gibi partizan faaliyetleri yüzünden Japon Ordusu işgal ettiği bölgeyi hiçbir zaman tam olarak kontrolü altına alamamıştı. 1920 Mayıs'ında Japon Ordusu'nun kontrolü altında olmayan Nikolaevsk şehrindeki 7000 Japon yerleşimcinin tamamı partizanlar tarafından katledilmişti.² İngilizler ve Amerikalılar mahsur kalan Çek askerlerini kurtardıktan sonra 1920'de ülkeden çekilmişler ve Japonya'yı İç Savaşa müdahale eden tek yabancı güç olarak bırakmışlardı. Bolşevikler Japonları Rusya'dan

² Şehirde 150 kadar Japon askeri vardı ve olaylar askerlerin teslim ol çağrısına uymayarak saldırması sonucunda gerçekleşmişti. Japonlar buna karşılık olarak Sahalin Adası'nın kuzey bölgesini işgal edecekti. Güney tarafı Rus-Japon Savaşı'nda Japonya'nın eline geçmişti. (Harries, 1991: 124)

atmayı becerememiş olsa da 1922'de, Kızıl Ordu'nun yenilmeyeceğinin kesinleşmesinden çok daha sonra dört yıllık bu gereksiz maceraya son verilme kararı alınmış ve birliklere geri çekilme emri verilmişti. (Harries, 1991: 124)

Wilson İlkeleri

Amerikan Başkanı Woodrow Wilson'ın 1918 başında deklere ettiği *14 Prensip* Japonya'da Ekim Devrimi'nden çok daha ciddi bir etki yaratmıştı. Bolşevik Devrimi'nin ve Amerika'nın savaşa girişinin ortak noktası mevcut konjonktürü değiştirebilecek güçte fikir akımlarını da beraberinde getirmesiydi. Japonlar komünizmi bir tehdit olarak algılasalar da Japonya'ya sızabileceğine ve dünya geneline yayılacağına pek ihtimal vermiyorlardı. Ancak 19. Yüzyıl diplomatik sistemini değiştirmeyi hedefleyen Wilson İlkeleri zamanın ruhuna uygun bir görüş olarak değerlendirilerek gelecek vaat etmekteydi ve Japonya'da da kendine pek çok destekçi bulmuştu. Wilson İlkeleri'nde Japonları rahatsız eden iki temel unsur bulunmaktaydı. İlki militarizm, otoriter devlet, imparatorluk gibi kavramlara karşı çıkması, ikincisi ise yayılcılığı destekleyen 19. yüzyıl diplomatik sisteminin değişmesi gerektiğini savunmasıydı.

Başkan Wilson militarist ve demokratik olmayan rejimlerin siyasal sorunları çözmekte şiddet kullanmaya daha yatkın olduğunu ve dünya barışı için militarizmin ortadan kalkması gerektiğini iddia ediyordu. Wilson'ın bu söylemdeki hedefi Almanya olsa da Japonya'da da aynı siyasal sistem mevcuttu. Japonya militarizmi Almanya'dan ithal ettiğinde gayet popüler bir ideoloji, Avrupa medeniyetinin bekçisi imajına sahipken Paris'teki barış görüşmelerinde marjinal ve saldırgan bir ideoloji olarak değerlendirilecekti. İmparatorluk anlayışına olan muhalefetinin sebebi ise etnik grupların kendi kaderlerini tayin etme haklarının ellerinden alınmasının gayr-ı ahlaki olarak değerlendirmesiydi. Bu ilkenin de somut hedefi Avusturya'ydı ama emperyalizme de bir başkaldırı olması sebebiyle sömürge imparatorluğu olmak isteyen Japonya'nın jeopolitik hedefleri önünde bir engel teşkil ediyordu. (Dickinson, 1999: 177-179, 210) Japonlar barış görüşmelerinde ele geçirdikleri Alman kolonilerinin onaylanacağını düşünmekteydiler. Ancak Wilson İlkelerinin uygulanması durumunda Japonya Çin'den elde ettiği toprakları geri vermek ve Güney Pasifik'te Almanlardan ele geçirdiği adalardan çekilmek zorunda kalacaktı. Bu durum

Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı'na olan dahiliyetini tamamen anlamsız kılmaktaydı.³

Wilson militarizm kadar 19. yüzyıl diplomatik sistemini de savaşın sorumlusu olarak değerlendiriyordu. Denge politikası, gizli antlaşmalar, ittifak sistemi gibi öğeler Avrupa'yı yerle bir eden bir felakete sonuçlanmıştı. (Akira, 1965: 10-11) Japonlar ise Birinci Dünya Savaşı'nı bir felaket olarak değerlendirmediklerinden ve Sosyal Darwinizm'e dayalı bu sisteme ayak uydurarak çağdaşlarını yakaladıklarından bu öğeleri negatif bir unsur olarak görmüyorlardı. Birinci Dünya Savaşı Japonlar için de bekledikleri kadar kârlı geçmemişti. 21 Talep'in başarısızlığından sonra Birinci Dünya Savaşı gibi bir fırsat anında dahi Çin'de istedikleri gibi at koşturamayacaklarını anlamışlardı. Sonuç itibarıyla savaş esnasında Çin'den alamadıklarını savaştan sonra hiç alamayacaklarını biliyorlardı. Eski sistem ile ulaşabilecekleri en tepe noktaya ulaşmışlardı. Bölgesel bir güç haline gelmişlerdi ama sömürgeciliği meşrulaştıran bu sistem artık Japonya'ya yeni sömürgeler vaat etmiyordu. Bu yüzden Birinci Dünya Savaşı sonrasında mevcut dış politikalarını gözden geçirmekteydi. Ancak savaşı gerçek anlamda deneyimlemeyen bir toplum olarak savaşın sonucunda ortaya çıkan fikirleri anlamakta zorlanıyorlardı ve 19. Yüzyıl diplomatik sisteminin tasfiyesi demek alıştıkları tarzdaki dış politikanın tamamen değişmesi demekti. Bu açıdan oyunun kurallarını değiştirmek isteyen Amerika'ya tepkililerdi. (Tadashi, 2014: 172-173) Bunların yanı sıra Amerika'nın samimiyetine de şüpheyle yaklaşıyorlardı. Amerika kendi çıkarları gereği Japonya'nın Çin'deki ve Pasifik'teki kazanımlarından vazgeçmesini istiyordu ve Wilson İlkeleri'nin ABD çıkarlarıyla paralellik göstermesi tesadüf olarak değerlendirilmemekteydi. (Tadashi, 2014: 171-173)

Wilson İlkeleri Japonya'da yükselen enflasyon sonucunda ordunun siyasetteki rolünün ve militarizmin sorgulandığı bir döneme denk gelmişti. Başkan Wilson'ın dile getirdiği prensiplerin Japonya'daki savunucusu liberallerdi ve 1918 seçimlerinde iktidara gelen *Seiyukai* Partisi'nin lideri Hara Takaşi bu grubun başını çekmekteydi. Liberaller uzun zamandan beri ordunun siyasetteki rolünü sorguluyorlardı ama artık Japonya'nın yeni dünya düzeninde yer alabilmesi için militarizm ve emperyalizmin terk edilmesi

³ Wilson İlkelerinin ilanından sonra Çin'in barış görüşmelerindeki etkisini azaltmak için Almanlardan aldıkları toprakları İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya'ya onaylatmışlardı. (Dickinson, 1999: 176-177)

gerektiğini iddia etmeye başlamışlardı. (Dickinson, 1999: 179,212) Wilson İlkeleri o an için Japonya'nın demokrasi yolundaki adımlarını güçlendirmiş olsa da ülke henüz daha böyle bir değişime hazır olmadığı için gelecekte çok daha ciddi siyasi çalkantıların yaşanmasına yol açacaktı.

Paris Barış Görüşmeleri'nden Washington Konferansı'na

Almanya ile Kasım 1918'de yapılan ateşkes Avrupalı toplumların aksine Japonya için barışı değil, savaşın başka bir aşamasını temsil etmekteydi. Paris Barış Görüşmelerine gelirken Amerika'nın savaş boyunca topladıkları ganimetlerden vazgeçmesi için baskı yapacağını öngördüklerinden Almanya'nın kayıtsız-şartsız teslimiyetinin bir şey ifade etmediğinin bilincindeydiler. Savaş esnasında Almanları yenmişler ve Pasifik'teki topraklarını ele geçirmişlerdi. Şimdi de kazanımlarını ellerinde tutabilmeleri için diplomatik arenada Amerika'yı yenmeleri gerekiyordu. Kazanan tarafta olan Çin de barış görüşmelerinde Japon emperyalizmine karşı Amerika'nın desteğine güvenmekteydi. (Tadashi, 2014: 170)⁴

Amerika için ise Japonya ile olan sürtüşme artık bir güvenlik sorunu boyutundaydı. 1914'ten beri Japonların ellerinde tuttuğu Mikronezya Adaları Amerikan donanma düşünürlerini Çin meselesinden daha fazla kaygılandıran bir unsurdur. Çin'deki rekabet sömürgeci güçler arasında bir yarıştı ancak Pasifik'in tam ortasında bulunan bu adaların Japonya'nın elinde olması Amerika için stratejik bir sorundu. Alfred Thayer Mahan'ın takipçisi Amerikan donanma stratejistleri adaları yüzmeyen (ve haliyle batırılmayan) uçak gemileri olarak değerlendiriyorlardı ve adaların tahkim edilmesi durumunda Filipinlerdeki üslere giden yol kesilebilirdi. Amerikalılar kaygılanmakta haklılardı. Amerikalılar gibi Mahan'ın Deniz Hakimiyet Teorisini benimseyen Japon donanma düşünürleri de Pasifik'in kontrolü için Mikronezya Adalarını olmazsa olmaz olarak değerlendiriyorlardı ve bu adaların gelecekte Amerika ile yapacakları savaşta oldukça kritik bir rol oynayacağını düşünmekteydiler.⁵ Amerikalılar 1917'ye kadar adaların Almanlara geri verileceğini

⁴ Çin, Batı Cephesi'ne işçi göndererek savaşa dolaylı yoldan katılmış ve barış müzakerelerinde yer almaya hak kazanmıştı.

⁵ Gerçekten de öyle olacaktı. İkinci Dünya Savaşı'nda Amerikalıların korktukları taarruzlar Mikronezya üzerinden gelmişti. Japonlar Mikronezya'daki üsleri sayesinde savaşa avantajlı başlamışlar ve hızlı taarruzlarla Amerika'nın Pasifik'teki gücünü sakatlamışlardı. Amerika, Pasifik'te üstünlüğü ele geçirdikten sonra da adaların varlığı Amerika'nın Japonya'ya ulaşmasını en az iki sene geciktirmişti. (Peattie, 1992: 230)

düşünmüşlerdi ancak Japonların hiç de böyle bir niyeti yoktu ve bu tarihe kadar adalara ciddi yatırımlar yapmışlardı. (Peattie, 1992: 39-40, 50)

Japonların Paris Barış Görüşmelerine giderken basit bir planları vardı, taleplerinin kabul edilmemesi durumunda görüşmeyi terk edeceklerini iddia edeceklerdi. Japonların tahmin ettiği gibi Amerika görüşmelerde açıkça Japonya'ya müdahale etmişti ve Japonlar taleplerinin kabul edilmemesi durumunda görüşmeleri devam ettirmeyeceklerini açıklamışlardı. Amerikan delegasyonu Japonların blöf yaptığını düşünse de Wilson, Japonya'nın çekilmesi halinde Milletler Cemiyeti projesinin ölü doğacağını düşünmekteydi. Bunun yanı sıra Japonların 1917'de savaş zamanında elde ettikleri toprakların ilhakını diğer ülkelere onaylatmış olmaları ellerini oldukça güçlendirmekteydi ve İngilizler de ittifakın hatırına tartışmalarda aktif olarak Japon tarafını tutmuşlardı. (O'Brien, 2004: 272, Nish, 2002: 121-123) Amerika'nın eli oldukça zayıftı ve görüşmeler büyük ölçüde Japonların çıkarlarına uygun sonuçlanacaktı. Şandong'un demiryolu kullanım haklarıyla birlikte Japonya'ya devredildiği ve Ekvatorun kuzeyindeki adaların Japonya'ya bırakıldığı kabul edilmişti. Şandong'un Japonya'ya bırakılması Çin'in tüm umutlarını yıkmış ve müzakerelerdeki varlığını anlamsız hale getirmişti. Çin delegasyonu Wilson'ın Çin'e hiçbir garanti vermemesine rağmen geri adım atmasını ihanet olarak değerlendirerek Versailles Antlaşmasını imzalamayı reddetmiş ve görüşmeleri terk etmişti. (Tadashi, 2014: 169-170, Akira, 1965: 12) Çinliler daha sonra Almanya ile ayrı bir antlaşma imzalayarak resmi savaş haline son vereceklerdi.

Paris Barış Görüşmeleri'nde gerek Almanya gerekse Japonya meselelerinde ortaya çıkan sonuç Amerikalıları hiç de hoşnut etmemiş ve Japonya ile Amerika arasında uzlaşma sağlanamamıştı. Senato Wilson'ın tüm çabalarına rağmen antlaşmayı tanımayı ret etmiş ve antlaşma Amerika'nın nezdinde geçersiz sayılmıştı.⁶ John Dewey'in de aralarında bulunduğu pek çok Amerikan düşünürü Japon-Amerikan savaşının kaçınılmaz olduğunu iddia etmekteydi. Wilson'dan sonra gelen Başkan Warren Harding, Wilson'ın uzlaşmacı tutumunu terk edecekti. Japon karşıtlığını beyan etmekten çekinmeyen Harding'in Dış İşleri Bakanı Evans Hughes Japonya'yı diplomatik arenada izole etmeyi kafasına koymuştu. Amerika'nın

⁶ Senatonun antlaşmayı onaylamamasının sebebi büyük ölçüde Almanya'ya dayatılan sert yaptırımlardı. Amerika daha sonra Çin gibi Almanya ile müttefiklerinden bağımsız olarak antlaşma imzalayacaktı.

Paris Barış Görüşmelerinde Japonlara boyun eğdirememelerinin en önemli sebeplerinden biri İngiltere'nin desteği idi. Nitekim 1921'de koltuğuna oturduğunda yaptığı ilk şeylerden biri İngilizlerle ittifakın sona ermesi için irtibata geçmek ve bir dizi görüşmeden sonra ABD ile Japonya arasında bir tercih yapmaları gerektiğinin zamanı geldiğini belirterek rest çekmek olmuştu. İngiliz Dış İşleri Bakanı Lord Curzon Japonya ile olan ittifakı bitirmekte gönülsüz olsa da ABD'den uzaklaşmamak uğruna Japonya'yı gözden çıkaracaktı. (O'Brien, 2004: 269-270, Davidann, 2007: 1, 45-46)

Hughes, İngilizleri yeni argümanlar üreterek değil, kafalarındaki şüpheleri destekleyerek ikna etmişti ve zaten Japonlarla olan ittifak, İngiltere'de uzun zamandan beri sorgulanmaktaydı. Amerikalılar gibi İngilizler de barış görüşmelerinden çıkan sonuçtan hoşnut değillerdi. Lord Curzon haklı olarak Japonları Çin'in Versailles Antlaşmasını imzalamamasının sorumlusu olarak değerlendiriyordu ve Japonların barışçıl beyanlarının aksine ilk fırsatta Çin'e daha fazla yayılmaya çalışacaklarından emindi. Versailles Antlaşmasının imzalanmasından bir ay kadar sonra Japon büyükelçisine Japonya'nın savaş zamanı Çin'e imzalattığı antlaşmaların hemen hiçbir anlam taşımadığını ve bu antlaşmaların kendini savunmaktan aciz bir ülkeye zorla imzalatıldığını söylemişti. Beş gün sonra gerçekleşen bir başka görüşmede de Japonya'nın Çin politikasının İngiliz-Japon İttifakı'nı sona erdirebileceğini ve bu şekilde devam etmeleri durumunda Japonya'nın kendini uluslararası arenada izole bir halde bulacağını belirterek uyarılmıştı. (O'Brien, 2004: 273)

İttifakın sona erdiği anda ne Japonlar, ne de İngilizler ittifakın devamlılığını çıkarları için kritik bir unsur olarak değerlendirmiyorlardı. İngilizler için ittifakın 1902'deki amacı Fransız-Rus İttifakı'nın Pasifik'teki İngiliz çıkarlarına yarattığı tehditti. Birinci Dünya Savaşı'nda da Fransa ve Rusya'nın yerini Almanya almıştı. Japonya için ise Rusya ile yapacağı savaşta 1895'teki üçlü müdahaleye benzer bir girişimin önüne geçmekti. İki taraf içinde ittifak fazlasıyla amacına hizmet etmişti ve artık gelecek vaat etmiyordu. Japonlar yeni rakipleri olan ABD'ye karşı İngilizlerden destek almanın söz konusu dahi olmadığını farkındaydılar. İngilizler için ise Japonya Pasifik'teki yeni potansiyel rakipti. Lord Curzon artık ittifakı sadece Japonya'yı kontrol altında tutabilecek bir araç olarak değerlendiriyordu ve kontrolden çıktığı anda ittifak sona erdirilebilirdi. İngiliz Donanması için ise Japonya potansiyel bir

düşmandı ve amiraller Amerika'dan gelen talepten çok daha önce ittifakın sona ermesi taraftarıydılar. Almanya'nın saf dışı kalmasıyla Japonya İngiliz Donanması'nın büyüebilmesi için yegane bahane haline gelmişti ve yeni donanma planlarının yürürlüğe konabilmesi için Japonya'nın resmen rakip ülke statüsüne geçmesi gerekiyordu. Sonuç itibariyle Amerika'dan gelen ufak bir baskı ittifakın sona ermesine yetmişti. (O'Brien, 2004: 276-281, Meehan, 2014: 55, Akira, 1965: 16-17)

Dış İşleri Bakanı Hughes ilk hedefinde başarılı olmuştu. Sırada Japonya'nın donanmasını büyütmesinin önüne geçmek ve Versailles'daki başarısızlığı telafi ederek Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki kazanımlarından vazgeçmesini sağlamak vardı. Hughes bu girişim için Washington Konferansını tertipleyecekti. Hughes, Versailles Antlaşmasını imzalamadıklarının altını çizerek Japonya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki toprak kazanımlarını tanımadıklarını açıkça beyan etmişti. (Peattie, 1992: 59) Bu durum Japonya için mutlaka çözülmesi gereken bir sorundu. Başbakan Hara Takashi, Amerikalıların kendilerini Birinci Dünya Savaşı'ndaki kazanımlarından vazgeçirmeye zorlayacaklarını bilmesine rağmen Japonya'nın izole olmasının önüne geçmek için Washington Konferansı'na gitmeyi kabul edecekti. (Peattie, 1992: 59-60)

Washington Konferansı öncesinde Amerikalılar, adaların Almanya'ya geri verilmeyeceğini bildiklerinden manda yönetimiyle kontrolünün uluslararası bir yönetime devredilmesinde ısrarcı olmuşlardı. Amerikan donanma stratejistleri adaların tahkim edilmemesi durumunda kendilerine karşı ciddi bir tehdit oluşturmayacaklarını düşünmekteydiler. Japonların manda yönetimini kabul etmeleri durumunda bu sağlanabilirdi. (Shusuke, 2014: 151) Amerikalılar Tokyo'dan delegelere gelen emirlerin şifrelerini kırarak Japonların uzlaşma taraftarı olduklarını anlamışlar ve taleplerini bu yönde sunmuşlardı. Şifrelerin kırılması en çok donanma limitasyonunu Japonlara kabul ettirmede etkili olmuştu. Japonlar her İngiliz ve Amerikan 10 tonuna karşılık 7 tonluk gemi inşa etmeyi kabul etmişlerdi. (Harries, 1991: 132-133)

Sonuç itibariyle Japonlar Şantung'u Çin'e bırakmayı kabul etmişlerdi. Adalar ise "C Sınıfı" manda olarak Japon kontrolüne verilmişti. Yapılan antlaşma Japonya'nın aleyhine gibi görünse de karlı çıkan taraf Japonlar olmuştu. Milletler Cemiyeti'ne üye olmayan Amerika Filipinler, Guam, Hawaii gibi kolonilerini silahlandırma

hakkına sahipken Japonya'nın Pasifik'teki adalarını silahlandırması Milletler Cemiyeti kurallarına aykırıydı. Buna rağmen Japonlar donanma limitasyonunu ve Mikronezya'yı silahlandırmamayı kabul etmeleri karşılığında Hawaii'de inşa edilmekte olan tahkimatların durdurulmasını kabul ettirmişlerdi. Donanma limitasyonuna rağmen Amerika'nın ve İngiltere'nin savaş gemisi sayısını arttırmamaları Pasifik'teki güç dengelerini değiştirmemişti. Mevcut şartlar altında Japonlar hala üstündü ve Mikronezya, Amerikan saldırısına açık olduğu kadar Guam ve Filipinler de Japon saldırısına açıktı. Şantung'un karşılığında ise Mançurya fiilen Japonya'ya teslim edilmişti. Japonların Mançurya üzerindeki hakları kabul edilmiş ve "açık kapı" Mançurya için kapanmıştı. Washington Konferansı'ndan sonra iki ülke arasındaki ilişkiler nispeten düzelmişti. (Peattie, 1992: 56-61, Davidann, 2007: 61,67, Nish, 2002: 142-143)

1918'de kurulan Hara Hükümeti'nin dış politikası bozulan dış ilişkileri yoluna koymak ve Japonya'nın uluslararası arenada izole olmasının önüne geçmek üzerine kuruluydu. Bu açıdan Washington Konferansı liberaller için zafer, muhafazakârlar için yenilgi anlamına geliyordu. Hükümet ele geçirilen toprakları ilhak etme fikrini tehlikeli olarak değerlendiriyordu ve taviz vermeye yatkındı. Özellikle Dış İşleri Bakanı Uçida Yasuya yayılmacı hareketleri sona erdirmek niyetindeydi. İlhak fikrini savunanlar ise hükümet dışı gruplardı. Ordu Çin'de yayılmacığa ağırlık verirken donanma Mikronezya'da tam egemenlik ve adalarda donanma üsleri yapılması taraftarıydı. Uçida ve Hara aşırı milliyetçilerin ve militaristlerin yoğun baskısına rağmen Şandong'u Çin'e geri vermeyi ve adalarda manda sistemini kabul etmeyi göze almışlardı (Hara Takashi konferansa sekiz gün kala aşırı sağcı bir vatandaş tarafından bıçaklanarak öldürülmüş olsa da yerine atanan başbakan Takahaşi Korekiyo aynı siyaseti devam ettirmişti). Bu yaklaşım Japonya'nın imajını kısa süreli olarak düzelterek olsa da önce Hara'nın daha sonra da Hara'nın kurduğu hükümetin sonunu getirecekti. (Peattie, 1992: 55, Davidann, 2007: 73, Gates, 2014: 65)

Japon liberallerinin görüşleri yayılmacılar ile tezat içinde olsa da gerçeği yansıtmaktaydı. Dünyadaki bütün potansiyel koloniler kapılmıştı ve artık Japonya'nın uluslararası kriz çıkarmadan elde edebileceği bir toprak yoktu. Bu açıdan Hara gibi liberaller Wilson İlkeleri'ne uyum sağlayarak klasik sömürgecilik anlayışını terk edip Amerika'nın "açık kapı" doktrinine benzer bir yol bulma arayışı

içindeydiler. (Tadashi, 2014: 179, Peattie, 1984: 104) Barış taraftarı liberallerin yayımcılarıyla olan ortak noktası ise Wilson'ın ortaya attığı yeni barış sisteminin gerçekten de emperyalizme dayalı eski sistemin yerini alıp almadığına dair şüpheydi. Birinci Dünya Savaşı hiç kuşkusuz bir şeyleri değiştirmişti. Ama Batı dünyası gerçekten değişmiş miydi? Yoksa silahsızlanma, enternasyonalizm gibi kavramlar Batı'nın emperyalizmin yeni evresi için icat ettiği tuzaklar mıydı? Amerika, Wilson İlkelerini açıkça kendi çıkarları için kullanmıştı. Japonlar kendilerine yapılan müdahalenin barışın korunması uğruna yapıldığına ikna olmayacaklardı. Ancak Japonya, Amerika ile rekabete girecek bir konumda değildi ve konferans talebini reddetmek gibi bir lüksleri yoktu. Japonya için en iyi seçenek Amerika ile müzakere etmektir ve üstün konumda olan taraf Amerika olduğu için kayıplar kaçınılmazdı. Buna rağmen Japonya konferanstan karlı olarak değerlendirilebilecek bir konumda çıkmıştı. (Davidann, 2007: 39-40)

Sonuç

Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde Japon karar alıcıları savaştan önceki hedefleriyle savaştan sonra içinde buldukları konumun birbirlerinden oldukça alakasız bir konuma geldiğini görmüşlerdi. Avrupalıların birbirine girmesi hiç de "bin yılda bir karşılaşılabilecek bir fırsat" değildi. Avrupa'da yaşanan savaşa rağmen yeni sömürgeler elde etmek hala çok zordu. Çin öyle ya da böyle Japonya'ya direnç gösterebilecek konumdaydı ve sadece büyük güçlerin dikkatini çekmesi bile Japonya'nın işini zorlaştırmaya yetiyordu. Buna ilave olarak Japonların "fırsat" olarak değerlendirdikleri durum sömürgeciliğin meşru olduğu 19. Yüzyıl uluslararası sisteminde geçerliydi. Savaşın sonunda konjonktürün değişerek savaş sisteminden barış sistemine geçilmesi Japonya'nın uygulamalarını gayr-ı meşru bir konuma getiriyordu ve Japonya'nın bu uygulamalarda ısrarcı olması uluslararası arenada saldırgan ülke konumuna geçmesine ve yalnız kalmasına yol açacaktı. (Dickinson, 1999: 34, Peattie, 1984: 119-120, Akira, 1965: 10)

Ekonomik ve jeopolitik açıdan ise Japonya Birinci Dünya Savaşı'ndan gayet kârlı çıkmıştı. Rus-Japon Savaşı esnasında muazzam boyutta borç birikmişti. Japonlar Birinci Dünya Savaşı'nda sattıkları silah, mühimmat ve para karşılığında yaptıkları diğer yardımlarla tüm borçlarını kapatmışlar ve üzerine kâra geçmişlerdi.

Amerika'nın tüm engellemelerine rağmen Çin'e başarıyla sızılmıştı. Savaş bittiğinde Japonya Kuzey Doğu Çin'den Pasifik'in ortasına kadar olan çok geniş bir alanı kontrol etmekteydi. Washington Konferansı'ndan sonra Şantung kaybedilmiş olsa da Mançurya'nın ve Mikronezya'nın Japon kontrolünde olduğu Amerika tarafından onaylanmıştı. Ancak Japon-Amerikan savaşının temellerinin Birinci Dünya Savaşı'nda atıldığını göz önünde bulunduracak olursak uzun vadede savaş Japonya için kârdan çok zararla sonuçlanmıştı diyebiliriz.

Japon-Amerikan Savaşı söylentileri Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra değil, Rus-Japon Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Ancak Japon-Amerikan Savaşı'na giden sürecin kesintisiz bir devamlılık olarak değerlendirmek çok da doğru olmayacaktır. Savaşa giden süreçte 1905 sonrası ile 1918 sonra ciddi farklılıklar arz etmektedir. Japonlar, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Amerikalıları Ruslarla yaptıkları gibi bir dizi muharebe sonucunda yenebileceklerini düşünmekteydiler. Panama Kanalı'nın henüz kullanıma girmediği ve Amerika'nın askerî gücünün düşük olduğu o yıllarda Amerika askeri açıdan Japonya'ya denk bir güç olarak değerlendirilmiyordu. (Dickinson, 1999: 54) Japonlar savaş esnasında Çin'e karşı yaptıkları eylemlerini de bu varsayımına dayanarak gerçekleştirmişlerdi. Birinci Dünya Savaşı ise klasik savaş algısını değiştirmiş ve topyekûn savaş kavramını temel prensip haline getirmişti. Birinci Dünya Savaşı'nın ilk günlerinde savaşın birkaç kanlı muharebe sonucunda sona ereceğinin tahmin edilse de dört yıl süren savaş sadece askerî alanda değil, ekonomik, endüstriyel ve toplumsal alanda da güçlü olanın ayakta kalabileceği amansız bir yıpratma savaşına dönüşmüştü. Japonya bir iki kanlı muharebe koşuluyla ABD ile savaşı göze alabilirdi ama Belçika'ya denk endüstrileriyle topyekûn savaşa giremezlerdi. Birinci Dünya Savaşı öncesinde Japon Ordusu dünyanın en etkin ordularından biri olarak değerlendirilirken savaştan sonra demode bir güç haline gelmişti. (Harries, 1991: 120) Bu durum doğal olarak diplomasiye ve karar alıcıların tutumlarına da yansıtılacaktı. Amerika ile yapılacak olan savaş -bir süre için- gündeme getirilmeyecek ve Amerika Japonya'ya karşı daha cüretkâr adımlar atarken Japonya çekingen bir tutum izleyecekti.

Japonya Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ciddi bir itibar kaybı yaşamış olsa da Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte Japonya'nın Amerika'yla savaşması kaçınılmaz bir hale gelmiştir diyemeyiz.

Japonya, yayılcı politikasını terk etmesi durumunda muhtemelen Amerika ile karşı karşıya gelmeyecekti. Japonya'yı Başkan Wilson'ın istediği rotaya sokabilecek liberal kitle ve siyasal elit Japonya'da mevcuttu. Ancak hala militaristler Wilson'ın yarattığı akımı Japonya'da sindirebilecek kadar güçlüydü. Sonuç itibarıyla Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra militarizmin zamanın ruhunda marjinal bir ideoloji olarak kabul edilmesi Japonya'da militarizmin azalarak bitmesine yol açmayacak, militarizmin marjinalleşmesiyle Japonya da marjinalleşecekti. Başkan Hara'nın konferansa sekiz gün kala öldürülmesi gelecekte yaşanacakların önemli bir sinyaliydi ve Japonya'nın 1920'leri ve 30'ları siyasal çalkantılarla geçmişti. Japonya'nın iç siyasetindeki sorunlar dışarıya da saldırganlık olarak yansyacaktı. Japon-Amerikan ilişkilerini savaşa götüren sürtüşmeler Birinci Dünya Savaşı'nda başlamış olsa da tansiyonun ciddi anlamda yükseldiği ve ilişkilerin geri dönülmeyecek derecede bozulduğu dönem 1930'ların ikinci yarısı olmuştu.

Kaynakça

DAVIDANN, Jon Thares (2007), *Cultural Diplomacy in U.S.-Japanese Relations, 1919-1941*, Palgrave Macmillian, New York.

DICKINSON, Frederick R. (1999), *War and National Reinvention, Japan in the Great War*, Harvard University Press, Cambridge.

DREA, Edward J. (2009), *Japan's Imperial Army, Its Rise and Fall, 1853-1945*, University Press of Kansas, Kansas.

EDGERTON, Robert B. (1997), *Warriors of the Rising Sun*, Westview Press, Boulder.

GATES, Rustin B. (2014), "Out with the New and in with the Old: Uchida Yasuya and the Great War as a Turning Point in Japanese Foreign Affairs", Tosh Minohara, Tze-ki Hon ve Dawley Evan (ed.) *The Decade of the Great War: Japan and the Wider World in the 1910s*, Brill, Leiden.

HARRIES, Meirion ve Susie Harries (1991), *Soldiers of the Sun, The Rise and Fall of the Imperial Japanese Army*, Random House, New York.

AKİRA Iriye (1956), *After Imperialism, Search for a New Order in the Far East, 1921-1931*, Harvard University Press, Massachusetts.

JANSEN, Marius B. (2000), *The Making of Modern Japan*, Harvard University Press, Cambridge.

MEEHAN, John D. (2014), "From Alliance to Conference: The British Empire, Japan and Pacific Multilateralism, 1911-1921", Tosh Minohara,

Tze-ki Hon ve Dawley Evan (ed.) *The Decade of the Great War: Japan and the Wider World in the 1910s*, Brill, Leiden.

NISHI, Ian (2002), *Japanese Foreign Policy, 1869-1942, Kasumigaseki to Miyagezaka*, Routledge, New York.

O'BRIEN, Philpiss Payson (2004), "Britain and the end of the Anglo-Japanese Alliance", Phillips Payson O'Brien (ed.), *The Anglo-Japanese Alliance, 1902-1922*, Routledge Curzon, London, S. 267-284.

PEATTIE, Mark R. (1984), "Japanese Attitudes Toward Colonialism, 1895-1945", Ramon H. Mayers, Mark R. Peattie (ed.), *The Japanese Colonial Empire*, Princeton University Press, Princeton, S. 80-127.

PEATTIE, Mark R. (1992), *Nan'yô, The Rise and Fall of the Japanese in Micronesia, 1885-1945*, University Press of Hawaii.

SHUSUKE Takahara, "Wilson Administration and the Mandate Question in the Pacific: Struggle among the Powers over the Disposition of Former German Colonies", Tosh Minohara, Tze-ki Hon ve Dawley Evan (ed.) *The Decade of the Great War: Japan and the Wider World in the 1910s*, Brill, Leiden.

SÔCHĪ Naraoka (2014), "A New Look at Japan's Twenty-One Demands: Reconsidering Katô Takaaki's Motives in 1915", Tosh Minohara, Tze-ki Hon ve Dawley Evan (ed.) *The Decade of the Great War: Japan and the Wider World in the 1910s*, Brill, Leiden.

TADASHĪ Nakatani (2014), "What Peace Meant to Japan: The Changeover at Paris in 1919", Tosh Minohara, Tze-ki Hon ve Dawley Evan (ed.) *The Decade of the Great War: Japan and the Wider World in the 1910s*, Brill, Leiden.